

Változatok lopásra

Már-már elviselhetetlen méreteket ölt hazánkban a korrupció - véli Nagy Zoltán. A Gazdasági Versenyhivatal elnöke szerint emiatt torzszülött a magyar kapitalizmus is.

Gyüre József

- Talán nincs még egy olyan vezető köztisztviselő, akit még 1998 őszén neveztek ki, s másodszor lejáró mandátumát feltehetően már az Orbán-kormány hosszabbíthatja meg újra. Vállalná a megbízatást harmadszor is?

- Esetemben a jogszabályok ezt lehetővé teszik. Ehhez arra van szükség, hogy az új kormányfő a személyemben gondolkozzon. Ebben viszont én nem játszhatok kezdeményező szerepet.

- De az is lehetséges, hogy valamelyik baloldali potentát felesége már ki is szemelte magának az ön dolgozószobáját, ahogy a hírközlési hatóság élén megtörtént.

- Nem tudok róla, hogy valaki a helyemre pályázna.

- De azért figyelni, mi történik a társintézmények élén? A Bajnai-kormány egymás után elnököt cserélt a hírközlési hatóság, a bankfelügyelet, a statisztikai és az energiahivatal élén.

- Ezek nagyon erős pozíciók. Aki egy ilyen felelős tisztségre elfogadja a felkérést, annak meg kell fontolnia, megfelel-e minden feltételnek, beleértve, hogy személye nem teszi-e támadhatóvá, s emiatt gyengévé az általa vezetett intézményt.

- Négy kormányt is kiszolgált. Melyik ciklus alatt volt a legnehezebb az élete?

- Az Országgyűlés alá rendelt versenyhivatal független a kormánytól. A ránk vonatkozó törvény viszont kimondja: a versenyszempontú jogszabály-előkészítésben nekünk is részt kell vennünk. Ezt sokféleképpen értelmezheti egy kormány. Ez alapján két részre bontanám a tizenkét évet. Az első periódus 198 őszétől 2002 tavaszáig tartott. Ebben az időszakban a polgári kabinet erőteljesen támaszkodott a munkánkra. Rendszeresen meghívást kaptam a kormány és a gazdasági kabinet üléseire, párbeszéd volt közöttünk, így érdemben tudtuk befolyásolni a kormány jogszabály-előkészítő munkáját. Ez azzal is együtt járt, hogy nem volt ritka a szakmai vita a GVH és az Orbán-kabinet között. Végső soron mindig a kormány döntése - amit a GVH-nak tiszteletben kell tartania -, hogy mennyire veszi figyelembe a verseny szempontjait.

- A második periódusban elmaradtak az egyeztetések és így a konfliktusok is?

- Ez a máig tartó szakasz leginkább a hűvös távolságtartással jellemezhető. 2002 tavaszán, a választások után az akkori pénzügyminiszter, László Csaba már az első napon világossá tette: nem kapok többé meghívást sem a kormány, sem a gazdasági kabinet üléseire, csak kivételes esetben. Ez annyira kivételes lett, hogy 2002 óta egyetlenegy kormányülésre sem kaptam meghívást. De kizártak bennünket a legmagasabb szintű közigazgatási egyeztetésekből is. A baloldali kormányok elismerték a versenyhivatal munkáját, de a jogszabály-előkészítések során nem támaszkodtak kellő mértékben a sajátos tudásunkra. Így a versenyszempontok

érvényre juttatásában sokkal nehezebb helyzetbe kerültünk. A távolságtartásból adódóan viszont a konfliktusok száma is csökkent.

- Rálátása van az egész gazdaságra. Milyen irányba haladt a magyar kapitalizmus az elmúlt tizenkét év alatt?

- A magyar kapitalizmus nehezen indult és nehezen halad. Egyrészt a szocializmus öröksége miatt: a társadalomból hiányoztak azok az alapvető értékek - a tisztesség, a felelősségvállalás, a teljesítmény tisztelete és megbecsülése -, amelyek nélkülözhetetlenek a kapitalizmus működéséhez. Mindazok az értékek, amelyeket Max Weber olyan jól megfogalmazott a Protestáns etika és a kapitalizmus szelleme című munkájában. Nagy a felelősségük azoknak, akik az elmúlt két évtizedben az ország vezetését vállalták. Az ő dolguk lett volna, hogy az értékeket visszahozzák, és sokkal többet tegyenek az új értékrend felépítésében. A morális deficit mellett jelentős tőkehiánnyal és még jelentősebb adósságállománnyal kellett szembenéznie az országnak.

- Ezen a téren kevés előrelépés történt.

- A rendszerváltás után azért indult el a privatizáció, hogy friss tőke és tudás áramoljon a gazdaságba, s hogy olyan üzleti környezet jöjjön létre, melyben növekvő pályára tud állni a gazdaság. Az volt a cél, hogy a kényszerűségből külső tőkére alapozott, privatizált gazdasági szegmens húzó hatást fejtson ki a hazai kis- és középvállalatok körére, amely így gyorsan fejlődhet. E téren elégedetlen vagyok. Nem tudtunk nagyobb növekedést elérni annál, mint amit másutt is tapasztalhattunk, sőt lemaradtunk a régióban. Nem sikerült olyan jövedelem- és adópolitikát folytatnunk, amelynek révén megerősödhetett volna az a réteg, amely képes lenne közepméretű üzleti vállalkozások elindítására. De a helyzet nem reménytelen, vannak jó kezdeményezések is. A Közjó és Kapitalizmus Intézet kezdeményezése pozitív példa arra, hogy amikor lejáratódik a kapitalizmus, akkor e szellemi műhelyt alkotó közgazdászok elmagyarázzák: a kapitalizmus jó dolog, de alapvető erkölcsi értékek nélkül nem vagy nem jól működik.

- A szabad versenyen alapuló gazdaság tekintetében hol lát hiányosságokat?

- Versenyviszonyainkat tekintve nem vagyunk rosszabb helyzetben, mint a fejlettebb államok. Sokszor elcsodálkozom, amikor német, angol vagy francia kollégával beszélgetek arról, hogy ők mit tartanak a legnagyobb problémának a hazájukban. A válasz rendszerint ugyanaz: a közbeszerzések terén tapasztalható kartelleket. Vagy a drága bankolást, mert a bankok náluk is olyan kényelmes helyzetben vannak, hogy fogva tartott fogyasztóként kezelik a betéteseiket és a hiteleseiket, s nehéz fellépni ez ellen versenypolitikai eszközökkel. Vagy a piacnyitás következményeként például a távközlésben az áttekinthetetlenre "fejlesztett" szolgáltatáscsomagok közül a fogyasztó - sok esetben - a számára kedvezőtlenebbet választja. De mitől is különböznének a problémáink, amikor ugyanazok a cégek működnek nálunk, mint más tagállamokban, ugyanazon uniós szabályok szerint, s ugyanazon globális stratégia alapján.

- Akkor az unióban is ilyen rossz állapotban lenne a kapitalizmus? - Mása versenyszempontú megközelítés, és megint más, hogy milyen a gazdaság működésével kapcsolatos közérzetünk. Amikor magánemberként mondom, hogy a verseny tisztességes is lehet, sokszor azt hiszik, bolondozok. Morális hiányosságainkból adódik, hogy a korrupció már-már elviselhetetlen méreteket ölt. A versenyhivatalt azért zavarja a korrupció, mert ugyanolyan következményekkel jár,

mint a kartellezés. A kartell a GVH szerint a legsúlyosabb jogsértés, és úgy tekint rá, hogy kartellezéskor meglopják a vásárlókat. Ebből a szempontból mindegy, hogy az utcasarkon rabolnak ki bennünket, vagy öltönyös urak arra szövetkeznek, hogy kilopják a zsebünkből a pénzt. A kartellezés, akár csak a korrupció, félrevezeti a piaci folyamatokat. Kényszerből nem a legjobb, legolcsóbb árut vagy szolgáltatást vásároljuk meg. A korrupció és a kartellezés költsége beépül az árakba, amit végül a fogyasztó kénytelen megfizetni. A korrupció drágává teszi a termelést, és pont azokat az értékeket rombolja, amelyek egyébként is oly gyengék a társadalomban. A mértéket tekintve azonban jelentős különbség van Magyarország és a többi tagállam között.

- Próbálták már megvesztegetni?

- Igen, de ezeket a kínos pillanatokot az ember szereti gyorsan elfelejteni. A GVH ilyen szempontból jó helyzetben van: még csak utalást sem tettem nekem arra, hogy bárki korrupciós ügybe keveredett volna a hivatalban. Nálunk nem sötét sarkokban születnek a döntések, hanem belső szakmai viták alapján formálódik a végső megoldás, és mindennek írásos nyoma van. Minden döntésünket nyilvánosságra is hozzuk.

- Az elmúlt időben nemigen leplezték le közbeszerzési kartelleket. Ellustultak volna?

- Akik a politikai korrupciót művelik, megtanulták: be kell zárni a kapukat, az ajtókat, de még az ablakokat is. Azaz olyan eljárásmodot alakítottak ki, amelyhez versenyhivatali eszközökkel nem férünk hozzá. Bár a közbeszerzés kiíróját a törvény arra kötelezi, hogy ha kartellezést tapasztal, tájékoztassa a versenyhivatalt, egyetlen ilyen esetről sem kaptunk értékelhető jelzést. Pedig leginkább a kiírók látják a kartellra utaló jeleket. Kivéve, ha ők a kartellek fő szervezői, vagy a nyertes cégre szabják a tendereket.

- És vajon mennyire patrióta a versenyhivatal elnöke?

- Ha arra kíváncsi, szoktam-e magyar termékeket vásárolni, akkor a válaszom igen. Én is egyre inkább megtanulom, hogy a magyar termékek esetében nem kizárólag az érzékenységünk alapján kell dönteni. Bár nincs garancia arra, hogyha valami hazai, akkor a minősége is csak kifogástalan lehet, vagy hogy igaz, amit állítanak róla. Ezért az egészségre ható, de alaptalanul agyonreklámozott árut még akkor sem veszem meg, ha az magyar. Tágabb értelemben pedig a gazdák, az agrártárca és más döntéshozók is sokat tehetnének a magyar termékek népszerűsítése érdekében. Számos uniókonform és versenybarát technikát javasoltunk, de egyik sem valósítottak meg. A patrióta gazdaságpolitika nem feltétlenül versenyellenes, okosan felépítve nincs ellene az unió egyik fő értékének, az egységes belső piacnak. Akkor van baj, ha egy gazdasági szereplő a patrióta ideológiával takargatja feltűnően magas profitját, magas árszintjét. A jól kidolgozott patrióta gazdaságpolitika a verseny szempontjából is kedvező hatással járhat. Így versenyélénkítő hatása lehet, ha például az uniós támogatások a tehetséges közép vállalatok feltőkésítését, erősítését szolgálják. Ezért a versenyben való megmérettetés során - amit mi szigorúan felügyelünk nem kell hátrányból indulniuk.

- Két hónap múlva választás. Hogy látja: a gazdasági élet szereplőinek vagy a politikusoknak magasabb a versenykultúrájuk?

- Egyértelműen a gazdaság szereplőinek, mert ők sokat tanultak már a fogyasztók kegyeiért zajló kíméletlen piaci versenyből. Ellentétben a politikusokkal, akiknek csak négyévenként kell megmérettetniük magukat.

(Heti Válasz, 2010. február 11., 32-34. oldal)